

ΝΙΚΟΣ ΒΑΡΝΑΒΙΔΗΣ

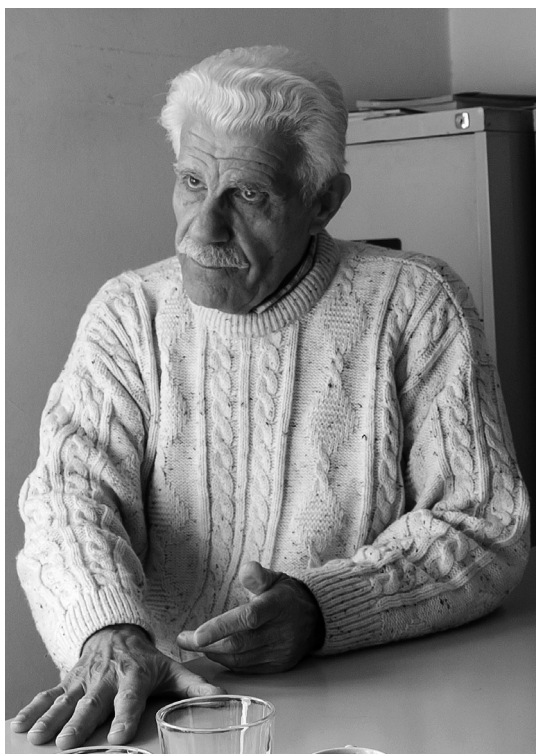
«Κάναμε πολλές ριψοκίνδυνες επιχειρήσεις εναντίον της ΕΟΚΑ Β'»

Σε πλείστες επιχειρήσεις για σύλληψη καταζητουμένων μελών της ΕΟΚΑ Β', για εντοπισμό κρησφυγέτων και οπλισμού κ.λπ., συμμετείχε ο τότε λοχαγός του Εφεδρικού σώματος, σήμερα υποστράτηγος ε.α. Νίκος Βαρναβίδης. Κινδύνευσε πολλές φορές από πυρά, όπως και τα άλλα μέλη του Εφεδρικού που ήταν μαζί του.

Ξεχωριστή αξία στην καταγραφή των γεγονότων του πραξικοπήματος της 15ης Ιουλίου 1974 έχει η μαρτυρία του για την επίθεση που δέχτηκε το στρατόπεδο του Εφεδρικού στη Λευκωσία από καταδρομείς με επικεφαλής Ελλαδίτες αξιωματικούς.

*Ο Νίκος Βαρναβίδης
διεύθυνε την αντίσταση στο
ένα από τα δύο στρατόπεδα
του Εφεδρικού μέχρι το
μεσημέρι, μαζί με τον
λοχαγό Χρυσάφη Χρυσάφη,
παρόλο που δέχονταν
ισχυρά πυρά ακόμη και από
αντιαεροπορικά πολυβόλα.
Αναγκάστηκαν όμως να
παραδοθούν όταν εκράγηκαν
βλήματα και αξιωματικός
του Πυροβολικού μέσω
ασυρμάτου τού ζήτησε
παρακλητικά να σταματήσουν
να αμύνονται, γιατί είχε
εντολές να τους «λιώσει με τα
πυροβόλα»!*

.....

ΦΩΤΟ: ΗΛΕΚΤΡΑ ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ

Ή

ταν λοχαγός της Εθνικής Φρουράς ο Νίκος Βαρναβίδης, όταν κλήθηκε τον Ιούνιο του 1973 να υπηρετήσει στο Εφεδρικό σώμα. Είχε πολλές εμπειρίες ζωής στα 35 του χρόνια. Κατάγεται από τη Νέτα Καρπασίας και αποφοίτησε από την Ανωτέρα Αγγλική Σχολή Τρικώμου με άριστα το 1955. Εντάχθηκε στην ΕΟΚΑ και διετέλεσε ομαδάρχης κρούσεως στη Λευκωσία. Συνελήφθη από τους Βρετανούς αποικιοκράτες και κρατήθηκε για επτά μέρες, αλλά απολύθηκε γιατί δεν βρέθηκαν εναντίον του ενοχοποιητικά στοιχεία. Κατατάγηκε από τους πρώτους ως εθελοντής στον υπό σύσταση Κυπριακό Στρατό το 1961 και φοίτησε στη Σχολή Αξιωματικών του Κυπριακού Στρατού. Του απονεμήθηκε ο βαθμός του ανθυπολοχαγού. Κατά τη λεγόμενη τουρκανταρσία και τις διακοινοτικές ταραχές του 1963-1964 διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στον σχεδιασμό και τη διεξαγωγή των επιχειρήσεων για την άμυνα της Λευκωσίας, όντας επικεφαλής λόχου εθελοντών αρχικά, στη συνέχεια λόχου της Εθνικής Φρουράς στην περιοχή του Πεδιαίου ποταμού και των Κεντρικών Φυλακών μέχρι τον Ιππόδρομο στον Άγιο Δομέτιο. Εκεί είχαν να αντιμετωπίσουν όχι μόνο ένοπλες τουρκοκυπριακές ομάδες, αλλά και το απόσπασμα του τακτικού στρατού της Τουρκίας, την ΤΟΥΡΔΥΚ.

Κατά τη θητεία του στην Εθνική Φρουρά είχε έρθει σε αντιπαράθεση με χουντικούς Ελλαδίτες αξιωματικούς και, αφού υπέβαλε παραίτηση, το 1968 αναχώρησε για ένα διάστημα στην Αγγλία. Επέστρεψε το 1970 και μετά από αίτησή του επαναπροσλήφθηκε στον στρατό. Υπηρετούσε στο 281 ΤΠ, με έδρα τη Μύρτου, όταν άρχισε η διαδικασία για σύσταση του Εφεδρικού σώματος, με σκοπό την αντιμετώπιση της τρομοκρατικής δράσης της ΕΟΚΑ Β'. Με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, το 1973 αποσπάστηκαν Κύπριοι αξιωματικοί της Ε.Φ. στο Εφεδρικό σώμα της Αστυνομίας. Ο Νίκος Βαρναβίδης θυμάται ότι οι Ελλαδίτες διοικητές δεν έδιναν φύλλο πορείας στους Κύπριους αξιωματικούς που προορίζονταν να στελεχώσουν το Εφεδρικό. Ο υπουργός Άμυνας Γεώργιος (Κοκής) Ιωαννίδης ρώτησε τον λοχαγό Ευτύχιο Σαλάτα γιατί καθυστέρουσε η διαδικασία και εκείνος του εξήγησε. Τότε ο Γεώργιος Ιωαννίδης τούς παρότρυνε να φύγουν από τα στρατόπεδά τους, χωρίς το απαραίτητο φύλλο πορείας, και να ενταχθούν στο Εφεδρικό.

Οι εφημερίδες ἔγραφαν στις 5 Αυγούστου 1973 για τα πολυβολεία που είχαν εντοπιστεῖ ἀπὸ το Εφεδρικό σώμα και την Αστυνομία σε ὑψωμα πάνω ἀπὸ απότομη στροφή στον δρόμο Λευκωσίας - Τροόδους. Επρόκειτο να χρησιμοποιηθοῦν σε ἀπόπειρα δολοφονίας του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου.

Η πρώτη ἐπιχείρηση που ἀνέλαβε ο Νίκος Βαρναβίδης με μέλη του Εφεδρικού στην ορεινή Λάρνακα, στα χωριά Οδοῦ, Ορά κ.ά., δεν ἀπέδωσε ἀποτελέσματα. Εἶχαν πληροφορίες ὅτι κυκλοφοροῦσαν ὑποπτα πρόσωπα, πήγαν ἐπὶ τόπου, ἀλλὰ δεν ἐντόπισαν οτιδήποτε.

Επιχείρηση ἐν μέσω καταιγιστικῶν πυρῶν

Ὅταν πραγματοποιήθηκε τον Ιούλιο του 1973 η Μείζων και Ὑπερτελής Ιερά Σύνοδος, η οποία καθαίρεσε τους τρεις μητροπολίτες, ὁρισμένοι ἀπὸ τους ἀρχιερεῖς που εἶχαν ἐρθεῖ στην Κύπρο ἀπὸ το ἐξωτερικό, μετέβησαν στην προεδρική ἐξοχική κατοικία στο Τρόοδος. Στον Νίκο Βαρναβίδη ἀνατέθηκε η φρούρησή τους με ἀνδρες του Εφεδρικού, ὅπως ἀφηγείται ο ἴδιος:

«Πήραμε πληροφορία ὅτι ομάδα ἀνταρτῶν της ΕΟΚΑ Β' θεάθηκε σε δασική περιοχή βορείως του χωριού Παρεκκλησιά. Συντονιστήκαμε με ἄλλα τμήματα του Εφεδρικού, ἐπικεφαλῆς των οποίων ἦταν ο Νίκος Παστελλόπουλος και ο Ἄγης Ιωακείμ και ὁργανώσαμε την ἐπιχείρηση. Το

τμήμα του Ιωακείμ θα έκανε την κρούση για τη σύλληψη των ΕΟΚΑΒητατζήδων, ενώ εμείς θα αποκόπταμε πιθανούς δρόμους διαφυγής. Ξεκινήσαμε κατά τα μεσάνυχτα και φτάσαμε γύρω στις 3:00 το πρωί, γιατί κινούμασταν χωρίς φώτα, έξω από το χωριό Σανίδα, όπου αφήσαμε τα αυτοκίνητα και κινηθήκαμε πεζή μέσα από βουνά και χαράδρες. Φτάσαμε στην περιοχή, όπου θεάθηκαν αντάρτες της ΕΟΚΑ Β', γύρω στις 6:00 το πρωί. Ενώ προχωρούσαμε ανεβαίνοντας τα υψώματα, είδαμε σε χαράδρα πορτοκαλί σκηνή. Σκέφτηκα μήπως ήταν τουρίστες. Γι' αυτό σφύριξα με τη σφυρίχτρα και φώναξα τόσο στα ελληνικά όσο και στα αγγλικά: "Αστυνομία! Είστε περικυκλωμένοι! Παραδοθείτε!". Αρχισαν τότε ριπές αυτομάτων όπλων. Τα μέλη της ΕΟΚΑ Β' είχαν καλυφθεί πίσω από δόμες και τους έβλεπα που κινούνταν έρποντας. Οι σφαίρες κτυπούσαν πάνω στην πέτρα, πίσω από την οποία είχα ταμπουρωθεί, και πετάγονταν κομμάτια. Πυροβολούσα κι εγώ, αλλά πάνω από την πλάτη τους, για να μην έχουμε θύματα. Περίμενα να έρθει το τμήμα κρούσης του Άγη Ιωακείμ. Αργούσε και επικοινωνήσα μαζί του στον ασύρματο: "Άγη, πού είσαι;". "Είμαι κοντά", μου απάντησε. "Κινηθείτε γρήγορα", του είπα. Για περίπου 20 λεπτά συνεχιζόταν καταιγισμός πυρών, γιατί στο μεταξύ άρχισαν να βάλλουν και οι δικοί μου αστυνομικοί του Εφεδρικού, παρόλο που δεν είχαν οπτική επαφή. Το τμήμα του Άγη δεν εμφανιζόταν και άρχισα να φωνάζω διά ζώσης: "Ρε Άγη, γιατί δεν έρκεστε; Ελάτε ως τον μαύρο τον βράχο τζιαι καλύπτω σας". Άκουσα θόρυβο, σημάδι ότι έφευγαν προς τα πάνω τα μέλη της ΕΟΚΑ Β'. Από τους πυροβολισμούς τραυματίστηκαν δύο από αυτούς. "Για να μεν έχουμε θύματα, παραδοθείτε!", τους φώναξα. Άκουσα κάποιον από τους τραυματίες ΕΟΚΑΒητατζήδες να τους λέει: "Ρε, παραδοθείτε, φωνάζει ο λοχαγός". Φαίνεται είχαν δει τις αστέρες να γυαλίζουν στον ήλιο, γιατί είχε ξημερώσει. Τελικά παραδόθηκαν. Ο ομαδάρχης της ομάδας της ΕΟΚΑ Β' καταγόταν από τη Νατά της Πάφου. Όταν κατεβήκαμε κάτω στη χαράδρα που ήταν το αντίσκηνο, κάποιος από τους αστυνομικούς μού είπε "μα, είσαι ολογαίματος!". Έφερα το χέρι στο κεφάλι μου και κατάλαβα ότι μια σφαίρα με είχε πάρει ξυστά στο πρόσωπο και μια άλλη στο αυτί. Τότε συνειδητοποίησα ότι η παράξενη γεύση που ένιωθα στο στόμα ήταν από το αίμα. Πήραμε τους τραυματίες της ΕΟΚΑ Β', τους κατεβάσαμε από το βουνό και ήρθε ασθενοφόρο για να τους μεταφέρει στο Νοσοκομείο. Τους υπόλοιπους συλληφθέντες τούς παραδώσαμε στην Αστυνομία. Έμεινα στον χώρο για να μαζέψουμε τα πράγματα, που θα ήταν τεκμήρια για την υπόθεση. Κάποιος αστυνομι-

κός βρήκε χειροβομβίδα στο σημείο που ήμουν ταμπουρωμένος. Είχαν βγάλει την περόνη και την έριξαν, αλλά δεν αφαίρεσαν την κολλητική ταινία, με την οποία είχαν τυλιγμένο τον μοχλό οπλίσεως, γι' αυτό δεν έκανε έκρηξη. Βράδιασε μέχρι να ανέβω πάλι στην εξοχική προεδρική κατοικία, όπου είχε έρθει και η σύζυγός μου με τον γιο μας, που ήταν τότε 18 μηνών. Έβγαλα το πουκάμισό μου για να πλυθώ και η γυναίκα μου με ρώτησε: "Μα, ίντα που έπαθε το πουκάμισό σου;". Είχε δύο τρύπες στο σημείο του αυχένα. Κοίταξε τον αυχένα μου η γυναίκα μου και είδε ότι είχε κάψιμο. Άλλη σφαίρα είχε περάσει ξυστά, αλλά δεν είχα νιώσει τίποτε εκείνη την ώρα της επιχείρησης, από την ένταση».

Επιχείρηση σε δύσβατη περιοχή για σύλληψη υπόπτων

Το Εφεδρικό σώμα πραγματοποίησε πολλές επιχειρήσεις, που οδήγησαν στη σύλληψη υπόπτων και καταζητουμένων μελών της ΕΟΚΑ Β', στην ανεύρεση παράνομου ή κλαπέντος οπλισμού από στρατόπεδα της Εθνικής Φρουράς και αστυνομικούς σταθμούς. Υπήρξαν όμως και επιχειρήσεις που δεν στέφθηκαν με επιτυχία. Ο Νίκος Βαρναβίδης θυμάται την περίπτωση που συνέβη τον Δεκέμβριο του 1973:

«Ειδοποιηθήκαμε ότι υπήρχε ομάδα μελών της ΕΟΚΑ Β', με ομαδάρχη τον Σοφοκλή Ποταμίτη, στην περιοχή Αετοφωλιά της ορεινής Λεμεσού, πάνω από τον Άγιο Κωνσταντίνο και τον Άγιο Παύλο. Ήταν 4:00 το πρωί. Δεν προλαβαίναμε να κάνουμε αναγνώριση της περιοχής. Στις 7:00 το πρωί ξεκινήσαμε. Μια ομάδα αστυνομικών του Εφεδρικού με τον Χρυσάφη Χρυσάφη θα απέκοπτε την περιοχή από ανατολικά, εγώ με άλλη ομάδα από δυτικά, ενώ ο Νίκος Παστελλόπουλος με τη δική του ομάδα θα έκανε την κρούση από νότια. Ήταν απότομες οι βουνοπλαγιές και κρεμμάζαμε τα όπλα στον ώμο για να μπορέσουμε να σκαρφαλώσουμε. Η δική μου ομάδα είχε φτάσει στα 500 μέτρα απόσταση, όταν άρχισαν οι πυροβολισμοί. Οι ΕΟΚΑΒητατζήδες είχαν εντοπίσει την ομάδα του Χρυσάφη. Σιγά-σιγά, βαλλόμενοι συνεχώς με καταιγιστικά πυρά, φτάσαμε στα 50 μέτρα, αλλά δεν μπορούσαμε να προχωρήσουμε πιο πάνω. Μας είχαν καθηλώσει. Ο Παστελλόπουλος με την ομάδα του έκανε τρεις απανωτές επιθέσεις, χωρίς όμως να μπορέσουν να ανεβούν το ύψωμα όπου ήταν ταμπουρωμένοι οι ΕΟΚΑΒητατζήδες. Ακούγαμε που φώναζαν στον ομαδάρχη τους "μάστρε, να παραδοθούμε;" κι εκείνος, αντί απάντησης, πυροβολούσε πάνω από τα κεφάλια τους. Πέρασε το μεσημέρι και αποφασίσαμε το απόγευμα να φέρουμε πιο βαρύ οπλισμό

για να τους αναγκάσουμε να παραδοθούν. Ήρθε ο ανθυπαστυνόμος Μάλιος Κοντοπούργος και έφερε τμήμα υποστηρίξεως με δύο πολυβόλα και δύο όλμους. Μίλησα στον ασύρματο με τον Μάλιο και του είπα “κτύπα τους με τα πολυβόλα” για να δούμε πώς θα αντιδρούσαν. Έκαναν δύο δοκιμαστικές βολές οι άνδρες του Μάλιου, αλλά άρχισαν να φωνάζουν οι δικοί μας: “Σταματάτε τζιαι έρχονται πάνω μας οι σφαίρες”. Εξοστράκίζονταν στους βράχους. Δεν μπορούσαμε να χρησιμοποιήσουμε τους όλμους γιατί υπήρχε κίνδυνος να κτυπήσουμε τους δικούς μας αστυνομικούς. Σουρούπωσε, έπεσε ομίχλη και δεν βλέπαμε σχεδόν τίποτε. Από τις 7:00 το πρωί βρισκόμασταν στο πόδι, χωρίς φαγητό. Μίλησα στον ασύρματο με τον Παστελλόπουλο και συνεννοηθήκαμε για τα περαιτέρω. Αυτός επιχείρησε ακόμη μια κρούση με την ομάδα του, αλλά δεν τα κατάφεραν να ανεβούν το ύψωμα λόγω των εχθρικών πυρών. Εισηγήθηκα να κατεβούμε πιο χαμηλά και να περιμένουμε μέχρι το πρωί για να ξαναπροσπαθήσουμε. Έτσι και έγινε, αλλά οι ΕΟΚΑΒητατζήδες αντιλήφθηκαν την κίνησή μας και έφυγαν τη νύχτα από τα βόρεια, προς την Παπούτσα. Ήταν πολύ απότομη η βουνοπλαγιά και δεν την είχαμε αποκλείσει. Λέχθηκε ότι σκόπιμα τους αφήσαμε να ξεφύγουν, αλλά δεν ήταν έτσι. Το πρωί της επόμενης μέρας ήρθε ο Κώστας Παπακώστας για ενίσχυση με άλλο τμήμα του Εφεδρικού. Ανέβηκαν στο ύψωμα και εκεί βρήκαν τα όπλα που είχαν αφήσει οι ΕΟΚΑΒητατζήδες. Ύστερα από περίπου ένα μήνα συνελήφθη ένας από την ομάδα της ΕΟΚΑ Β’ και τον ρώτησαν στην ανάκριση πώς διέφυγαν από την Αετοφωλιά. Είπε ότι αν ήταν μέρα και έβλεπαν το μέρος, δεν θα τολμούσαν να φύγουν από εκεί, γιατί θα φοβόντουσαν μήπως γκρεμοτσακιστούν».

Ανησυχούσαν για την πρόκληση διπλωματικού επεισοδίου

Αντιμετώπιζαν διαφόρων ειδών απρόβλεπτες δυσκολίες οι άνδρες του Εφεδρικού στην προσπάθεια για εξάρθρωση της ΕΟΚΑ Β’. Ο Νίκος Βαρναβίδης εξηγεί το δίλημμα που είχαν όταν εντόπισαν παράνομες ομάδες να κινούνται στο έδαφος των βρετανικών βάσεων:

«Τον Γενάρη του 1974 πήγαμε, μαζί με τον Κώστα Παπακώστα, στη Λάρνακα για επιχειρήσεις και εγκατασταθήκαμε στον σταθμό χωροφυλακής. Τα μέλη της ΕΟΚΑ Β’ κινούνταν και στο έδαφος των βρετανικών βάσεων. Ανησυχούσαμε μήπως προκληθεί κανένα διπλωματικό επεισόδιο, σε περίπτωση που κάναμε εκεί επιχειρήσεις. Θέσαμε το θέμα στον υπουργό Εξωτερικών, Ιωάννη Χριστοφίδη. Εκείνος ρώτησε τον Μακά-

*Μια ροδοδάφνη κάλυπτε την είσοδο του τροχόσπιτου,
το οποίο είχε μετατραπεί σε κρησφύγετο της ΕΟΚΑ Β' αφού θάφτηκε
στο έδαφος σε βάθος περίπου δύο μέτρων σε περιοχή της Άχνας.*

.....

ριο, ο οποίος έδωσε την άδεια να προχωρήσουμε. Στην Ορμήδεια και την Ευλοφάγου, όπου πήγαμε για έρευνες, μας έτρεχαν ξωπίσω Άγγλοι στρατιώτες. Εντοπίσαμε κοντέινερ που είχε μετατραπεί σε κρησφύγετο μέσα στα περβόλια στην Ευλοτύμπου, αλλά ήταν άδειο. Άλλο κρησφύγετο, που είχαμε ανακαλύψει, οι ΕΟΚΑΒητατζήδες το είχαν παγιδεύσει με νάρκες. Τις είδαν οι άντρες του Τάκη Τσαγγάρη. Παρολίγο να τις πατήσουμε και να σκοτωθούμε».

Παρακολουθούσαν το πλοιάριο με τον υπαρχηγό της ΕΟΚΑ Β'

Για το σημαντικό στάδιο στη δράση της ΕΟΚΑ Β', όταν ξέσπασε διαμάχη για τη διαδοχή του αποθανόντος αρχηγού της οργάνωσης Γεωργίου Γρίβα, τον Ιανουάριο του 1974, αφηγείται ο Νίκος Βαρναβίδης:

«Είχαμε πληροφορίες ότι θα αναχωρούσε πλοιάριο για να φέρει τον νέο αρχηγό της ΕΟΚΑ Β' από την Ελλάδα. Ο Τάκης Τσαγγάρης και ο Άντης Λε-

οντιάδης παρακολούθησαν το κότερο μέχρι το Καστελλόριζο με μικρό αεροπλάνο. Ο Λεοντιάδης μάλιστα πήγε στην Αττάλεια της Τουρκίας, για να μπορεί να παρακολουθεί από εκεί τυχόν κινήσεις στο Καστελλόριζο. Σύμφωνα με τις πληροφορίες μας, στην επιστροφή του το κότερο θα προσάραζε στην ακτή Πισσουρίου και πήγα με αρκετούς αστυνομικούς στην περιοχή για να συλλάβουμε τον νέο αρχηγό της ΕΟΚΑ Β'. Στην πραγματικότητα όμως το πλοιάριο μετέφερε εκτός Κύπρου τον Γεώργιο Καρούσο, υπαρχηγό της ΕΟΚΑ Β', ο οποίος είχε διαφωνήσει με τη συνέχιση της ένοπλης δράσης της οργάνωσης, ενώ μαινόταν η διαμάχη για τη διαδοχή του Γρίβα».

Τελικά επικράτησαν σκληροπυρηνικά μέλη της ΕΟΚΑ Β' με τη στήριξη της χούντας του ταξίαρχου Δημήτριου Ιωαννίδη στην Αθήνα και η οργάνωση συνέχισε τη δράση της με εκρήξεις βομβών, δολοφονίες κ.λπ.

Έκαναν επιχειρήσεις σε όλη την Κύπρο

Δεν επαναπαύονταν ούτε στιγμή οι αξιωματικοί και τα μέλη του Εφεδρικού, προκειμένου να αποτρέψουν τρομοκρατικές ενέργειες της ΕΟΚΑ Β', για να προστατεύσουν τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο από δολοφονικές απόπειρες κ.λπ. Ο Νίκος Βαρναβίδης σημειώνει:

«Βρισκόμασταν συνεχώς σε κίνηση. Για παράδειγμα, πήγαμε για έρευνες στα περβόλια μεταξύ Μόρφου και Κοκκινοτριμιθιάς. Και όταν επέστρεψα στη Λευκωσία, μου είπε ο Ευτύχιος Σαλάτας ότι έπρεπε να στήσουμε ενέδρα στην περιοχή μεταξύ Λυθροδόνα, Αναλιόντα και Σιας, γιατί υπήρχαν πληροφορίες ότι η ΕΟΚΑ Β' σχεδίαζε να κάνει επίθεση στην Αστυνομική Διεύθυνση Λάρνακας από εκείνη την περιοχή. Κινούμασταν στην περιοχή Σιας - Μαθιάτη σε αγροτικούς δρόμους όλη τη νύχτα. Το πρωί ήρθα στη Λευκωσία, προγευμάτισα και αμέσως πήγαμε με ομάδα του Εφεδρικού στον Μαχαιρά για να συλλάβουμε ανταρτική ομάδα της ΕΟΚΑ Β'».

Στη σύλληψη της ανταρτικής ομάδας της περιοχής Μαχαιρά έλαβαν μέρος επικεφαλής τμημάτων του Εφεδρικού, οι λοχαγοί Σαλάτας, Χρυσάφης και Βαρναβίδης. Η ομάδα συνελήφθη, ενώ βρισκόταν σε κρησφύγετο, χωρίς να ρίξει πυροβολισμό.

Κάλυπταν με επιχειρήσεις ολόκληρη την Κύπρο τα μέλη του Εφεδρικού, γιατί η ΕΟΚΑ Β' δρούσε στα βουνά του Τροόδους και του Πενταδακτύλου, καθώς επίσης και στις πόλεις, τη Λευκωσία, τη Λεμεσό, τη Λάρνακα, την Αμμόχωστο, την Πάφο και σε πολλά χωριά όλων των επαρχιών.

Τραυματίστηκε συνάδελφός τους στην Αμμόχωστο

Ο Νίκος Βαρναβίδης αφηγείται για το περιστατικό που σημειώθηκε στην Αμμόχωστο, όταν τραυματίστηκε αστυνομικός της προεδρικής φρουράς, τμήμα της οποίας βοηθούσε στις επιχειρήσεις του Εφεδρικού:

«Έκανε έρευνες ο λόχος του Τάκη Τσαγγάρη στο Βαρώσι και ο Νίκος Παστελλόπουλος μού ζήτησε να πάω στο Βαρώσι να πάρω κάποια πληροφορία, γιατί δεν ήθελαν να την αναφέρουν από το τηλέφωνο, μήπως και διαρρεύσει. Πήγα στο παλιό Εφεδρικό στην Αμμόχωστο, όπου βρίσκονταν ο διοικητής του, υπαστυνόμος Φαίδων Βασιλείου, με τον υποδιοικητή του, Κώστα Παπαγεωργίου (Σταφίθκια, όπως τον φωνάζαμε), καθώς επίσης ο αστυνόμος του ΤΑΕ Αρχηγείου, Φανής Δημητρίου, ο οποίος έκανε ανακρίσεις. Έδωσα την πληροφορία στον Φανή και την ώρα που ξεκινούσα να φύγω, ακούστηκε ότι πυροβολήθηκαν αστυνομικοί. Τραυματίστηκε ο αστυνομικός Αδάμος Γεωργιάδης. Αμέσως δώσαμε οδηγίες να αποκλειστούν κεντρικοί δρόμοι της Αμμοχώστου. Πιάσαμε τον ύποπτο σε υπό ανέγερση οικοδομή. Τον έφερε στο στρατόπεδο του παλιού Εφεδρικού δικός μου αστυνομικός με αυτοκίνητο Μίνι. Πήγα να τον παραδώσω στον Φανή για ανάκριση και την ώρα που ανεβαίναμε από τις σκάλες, εμφανίστηκε ο Τάκης Τσαγγάρης, που βρισκόταν σε μεγάλη ψυχική ένταση. Από τη βιασύνη του να έρθει στο στρατόπεδο, έπεσε με το λαντρόβερ σε τζαμαρία φρουταρίας. Όπως ήρτε φουριόζος, άρπαξε τον ύποπτο από τον γιακά και τον σήκωσε. “Παναγία μου, εν να τον σκοτώσει...”, σκέφτηκα, γιατί είχε τραυματίσει αστυνομικό. “Ρε Τάκη, σταμάτα!”, του φώναξα, εκείνος όμως δεν με άκουγε. Αναγκάστηκα να τον απειλήσω ότι θα τον πυροβολούσα για να βρει την ψυχραιμία του ο Τάκης».

Αρνούνταν να παραδοθούν οι καταζητούμενοι

Ριψοκίνδυνη ήταν η επιχείρηση για τη σύλληψη της ομάδας της ΕΟΚΑ Β', με αρχηγό τον Πέτρου από τα Κονιά, στην περιοχή Σούνι - Ζανατζιά, με βάση τα γεγονότα που αφηγείται ο Νίκος Βαρναβίδης:

«Περικυκλώσαμε την περιοχή και σε κάποια στιγμή άρχισαν πυροβολισμοί. Παρολίγο να σκοτωθούν δύο αστυνομικοί. Ο υποδιοικητής του λόχου, λοχίας Χριστάκης Ιωάννου, προχώρησε προς το κρησφύγετο της ΕΟΚΑ Β'. Βρισκόταν στην απέναντι πλευρά από μένα και είδα τις σφαίρες που κτυπούσαν δίπλα του. Του φώναξα να μείνει ακίνητος, να μη σηκωθεί. Προωθήθηκε ένα τμήμα αστυνομικών προς τα δεξιά του και

άρχισε ομοβροντίες. “Φύε τώρα!”, φώναξα στον Χριστάκη και έτσι μπόρεσε να απαγκιστρωθεί. Από τους πυροβολισμούς τραυματίστηκε κάποιος ΕΟΚΑΒητατζής. “Σταματάτε να βάλλετε τζιαι υπόσχομαι να τον μεταφέρουμε με ελικόπτερο στο νοσοκομείο”, τους φώναξα. Αρνήθηκαν να παραδοθούν και συνέχισαν να πυροβολούν. “Ρε, θέλετε να πεθάνει; Για να μεν έχουμε τζι άλλους τραυματίες, παραδοθείτε!”, τους φώναξα ξανά και τελικά παραδόθηκαν. Τον τραυματία τον μεταφέραμε στο νοσοκομείο. Ήταν κάποιος νεαρός από την Πάχνα».

Φοβούνταν ότι θα έπιαναν ομήρους από τις οικογένειές τους

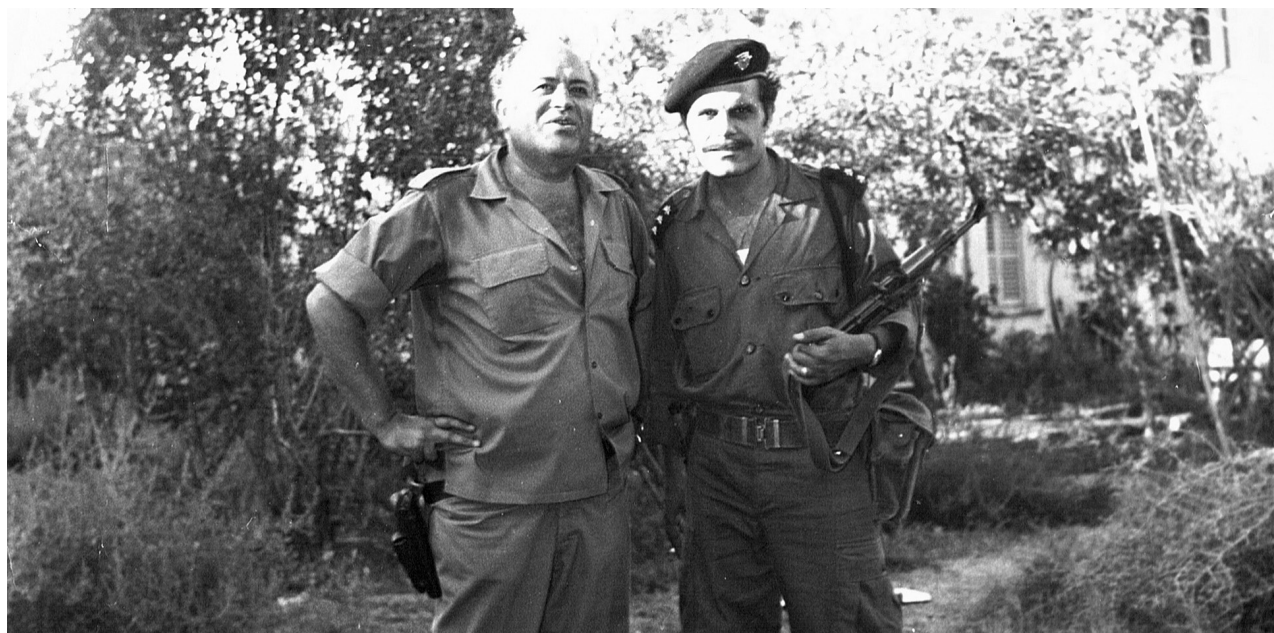
Ενώ ήταν αφοσιωμένοι στη δράση του Εφεδρικού, οι αξιωματικοί, όπως και οι αστυνομικοί, είχαν στο μυαλό τους και την οικογένειά τους. Αναφέρει ο Νίκος Βαρναβίδης:

«Σε κάποια φάση είχαμε πληροφορίες ότι σχεδίαζαν να απαγάγουν μέλη των οικογενειών μας. Δεν μπορούσαμε να έχουμε φρουρά και στα σπίτια μας. Απλώς τους συστήναμε να προσέχουν. Είπα στη σύζυγό μου να μην κάθεται στο χολ να βλέπει τηλεόραση. Όταν έγινε η απαγωγή του υπουργού Δικαιοσύνης, Χρίστου Βάκη, αναμέναμε ότι θα επιχειρούσαν να πιάσουν αξιωματικούς του Εφεδρικού ως ομήρους. Για να αντιμετωπίσουμε τέτοια ενδεχόμενα, εξασκούμασταν να οπλίζουμε και να πυροβολούμε ενώ οδηγούσαμε».

Κινδύνευσαν σοβαρά κατά τη σύλληψη των απαγωγέων

Η επιχείρηση του Εφεδρικού και η σύλληψη της ομάδας της ΕΟΚΑ Β', η οποία κρατούσε υπό ομηρία τον απαχθέντα υπουργό Δικαιοσύνης, Χρίστο Βάκη, έτυχαν ευρείας προβολής από τις εφημερίδες της εποχής. Ο Νίκος Βαρναβίδης εξιστορεί πώς οργανώθηκε η επιχείρηση, κατά την οποία διέτρεξαν σοβαρό κίνδυνο ο ίδιος και ο λοχαγός Ευτύχιος Σαλάτας, αφού δέχτηκαν πυροβολισμούς από κοντινή απόσταση:

«Νωρίς το απόγευμα της ημέρας που άφησαν ελεύθερο τον Χρίστο Βάκη, στις 26 Αυγούστου 1973, πήραμε πληροφορία ότι κάποια ανταρτική ομάδα της ΕΟΚΑ Β' θεάθηκε στο χωριό Λάρνακα της Λαπήθου. Αμέσως ετοιμάσαμε επείγουσα επιχείρηση. Έλαβαν μέρος οι λοχαγοί Ευτύχιος Σαλάτας, που είχε την πληροφορία, Νίκος Βαρναβίδης και Νίκος Παστελλόπουλος, καθώς επίσης μικρή ομάδα αστυνομικών. Κινηθήκαμε γρήγορα με πολιτικά αστυνομικά οχήματα χωρίς σήματα της Αστυνομίας. Στο

Σε επιχείρηση στην Αμμόχωστο για εντοπισμό παράνομων ομάδων της ΕΟΚΑ Β'. Αριστερά είναι ο υπαστυνόμος της Αστυνομικής Διεύθυνσης Αμμοχώστου Πλάτων Βασιλείου, δεξιά ο λοχαγός του Εφεδρικού σώματος Νίκος Βαρναβίδης.

κέντρο του χωριού αφήσαμε τα οχήματα και κινηθήκαμε τροχάδην προς την οικία, όπου σύμφωνα με την πληροφορία βρισκόταν η ομάδα της ΕΟΚΑ Β'. Κατά διαστήματα αφήναμε αστυνομικούς για να αποκλείσουν και να ελέγχουν την περιοχή. Στο σπίτι φτάσαμε μόνο ο Ευτύχιος Σαλάτας κι εγώ. Συναντήσαμε τον ιδιοκτήτη σε ανοικτό ημιυπόγειο του σπιτιού, όπου βρίσκονταν και μερικές γυναίκες. Του ζητήσαμε και ανέβηκε μαζί μας στο ισόγειο. Εκεί τον ρωτήσαμε πού βρίσκονταν οι αντάρτες. Αυτός δεν μας απάντησε, αλλά ακούσαμε θορύβους μέσα στο σπίτι, σαν να μετακινούνταν κάποια άτομα. Είπαμε στον ιδιοκτήτη να μείνει έξω. Οι δυο μας, εγώ κι ο Σαλάτας, μπήκαμε στο χολ του ισογείου και προχωρήσαμε προς την κλειστή πόρτα του δωματίου, από όπου είχαν ακουστεί οι θόρυβοι. Ο Σαλάτας μισάνοιξε την πόρτα και είδαμε ότι μέσα στο δωμάτιο υπήρχε καπνός. Τότε ο Σαλάτας είπε "καίουν έγγραφα!". Όπλισε το όπλο του και έριξε δύο πυροβολισμούς ψηλά στην οροφή, φωνάζοντάς τους να παραδοθούν. Εγώ ήμουν από την άλλη πλευρά της πόρτας. Τότε άκουσα

παρατεταμένη ριπή αυτομάτου όπλου και ένιωσα ότι οι σφαίρες πέρασαν αριστερά από το κεφάλι μου. Έγεια ενστικτωδώς προς τα δεξιά. Τότε δεύτερη παρατεταμένη ριπή πέρασε δεξιά από το κεφάλι μου. Πάλιν ενστικτωδώς έκατσα στο πάτωμα, οπότε τρίτη παρατεταμένη ριπή πέρασε πάνω από το κεφάλι μου. Εάν δεν καθόμουν στο πάτωμα, η ριπή θα με κτυπούσε στην κοιλιά. Ο Σαλάτας άρπαξε το πόμολο και έκλεισε την πόρτα, φωνάζοντάς τους να παραδοθούν, αλλιώς θα τους έριχνε χειροβομβίδα. Εγώ δεν πυροβόλησα καθόλου. Μόλις άκουσαν για χειροβομβίδα, φώναξαν ότι παραδίδονταν. Τους είπαμε να αφήσουν τα όπλα τους και ένας-ένας να βγουν έξω με τα χέρια ψηλά. Τη στιγμή που άρχισαν να βγαίνουν, έφτασε και ο λοχαγός Νίκος Παστελλόπουλος. Όταν είχαν πέσει οι πυροβολισμοί, μερικοί άνδρες του Εφεδρικού, που ήταν πιο κοντά στο σπίτι, έριξαν μερικούς πυροβολισμούς στον αέρα για εκφοβισμό. Αφού τους ερευνήσαμε, τους συλλάβαμε. Η ομάδα αποτελείτο από εφτά άτομα. Ομαδάρχης ήταν ο πρώην λοχίας της Αστυνομίας, Λάμπρος Ευσταθίου. Στο δωμάτιο ήταν επίσης ο Κώστας Μουσίδης, ο Σουγλίδης, ο Σολογιάννης και άλλοι τρεις που δεν θυμάμαι τα ονόματά τους. Όταν μπήκαμε στο δωμάτιο όπου βρίσκονταν προηγουμένως τα μέλη της ΕΟΚΑ Β', βρήκαμε πάνω σε απλωμένο πάπλωμα στο πάτωμα, στο μέσο του δωματίου, το όπλο με το οποίο είχαν πυροβολήσει. Ήταν τσέχικο αυτόματο όπλο M58. Μαζέψαμε 25 κάλυκες του ίδιου όπλου. Από αυτό βγάλαμε το συμπέρασμα ότι οι ριπές που μας έριξαν αποτελούνταν συνολικά από 25 σφαίρες. Όλες οι σφαίρες ρίφθηκαν προς το μέρος μου, γιατί φαίνεται ότι προβαλλόμουν στο απογευματινό φως του ήλιου που έμπαινε από την ανοιχτή πόρτα της δυτικής βεράντας. Το συγκεκριμένο όπλο εκτελεί πολύ συγκεντρωτικά πυρά και επειδή η απόσταση που με χώριζε από αυτό ήταν μόλις 1-1,50 μ., οι ριπές δεν είχαν καθόλου διασπορά. Αυτό πιστεύω, σε συνδυασμό με τις ενστικτώδεις κινήσεις που έκανα, μου έσωσαν τη ζωή».

Ο Νίκος Βαρναβίδης θυμάται ακόμη γεγονότα για τη συμμετοχή του στη σύλληψη και άλλων ανταρτικών ομάδων της ΕΟΚΑ Β', όπως στην περιοχή μονής Μαχαιρά (με τους λοχαγούς Ευτύχιο Σαλάτα και Χρυσάφη Χρυσάφη) και στην περιοχή του χωριού Καννάβια (με τους λοχαγούς Ευτύχιο Σαλάτα και Τάκη Τσαγγάρη). Επίσης κάλυψε με μικρό τμήμα του Εφεδρικού την επιχείρηση του λοχαγού Ευτύχιου Σαλάτα για σύλληψη του δραπετή καταζητούμενου Αδάμου Χαρίτωνος (ο οποίος είχε καταδικαστεί για την απόπειρα κατά της ζωής του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου το 1970) στο χωριό Εργάτες στις 26 Ιουνίου 1974.

Συνεργάζονταν με φιλομακαριακές ομάδες

Εκτός από το Εφεδρικό σώμα, εναντίον της ΕΟΚΑ Β' είχαν δραστηριοποιηθεί και ομάδες πολιτών, που εξοπλίστηκαν όχι μόνο με την ανοχή αλλά και με τη συνέργεια του κράτους, παρόλο που τόσο δημόσια, όσο και στα παρασκήνια ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος αντιδρούσε στις ενέργειές τους, ιδιαίτερα σε σχέση με τις εκρήξεις βομβών. Ο Νίκος Βαρναβίδης καταθέτει τη μαρτυρία του για το ζήτημα αυτό:

«Είχαμε συνεργασία ανεπίσημα με τις ένοπλες ομάδες πολιτών που υποστήριζαν τον Μακάριο, παρόλο που δεν είχαν νομική κάλυψη. Χρειάζομασταν όμως τη βοήθειά τους. Ξέραμε τα ηγετικά στελέχη των μακαριακών, τον Ηρακλή Χατζηηρακλέους στο Βαρώσι, τον Νίκο Μακρίδη στο Λευκόνοικο, τον Ανδρέα Αμάν στη Λεμεσό, τον Σταύρο Κορνήλιο στη Λευκωσία, τον Μίκη Τεμπριώτη στην Πάφο κ.λπ.».

«Εμένα θέλουν να σκοτώσουν», τους έλεγε ο Μακάριος

Το ερώτημα που απασχολεί την ιστορική έρευνα, αλλά και γενικότερα, είναι γιατί δεν τέθηκαν σε εφαρμογή σχέδια για απόκρουση του πραξικοπήματος τη Δευτέρα, 15 Ιουλίου 1974. Ο Νίκος Βαρναβίδης από τη δική του σκοπιά εξηγεί:

«Όταν κάναμε σύσκεψη στο προεδρικό, τη βδομάδα πριν από το πραξικόπημα, με παρόντες τον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο, τον υπουργό Δικαιοσύνης Γεώργιο (Κοκή) Ιωαννίδη, τον διοικητή της ΚΥΠ, Γεώργιο Τομπάζο κ.ά., ο Ευτύχιος Σαλάτας ανέφερε στον Αρχιεπίσκοπο Μακάριο τις πληροφορίες που είχαμε για πραξικόπημα. Του είπαμε να τοποθετήσει δικούς μας αξιωματικούς σε κρίσιμες μονάδες, τον αντισυνταγματάρχη Γεώργιο Αζίνα στα τεθωρακισμένα, τον αντισυνταγματάρχη Άθω Μυριανθόπουλο στους καταδρομείς κ.λπ. Επιμέναμε φορτικά, γιατί οι Ελλαδίτες αξιωματικοί είχαν αλλάξει τα πληρώματα στα τεθωρακισμένα. Ο Μακάριος απαντούσε: “Δεν θα γίνει πραξικόπημα. Εμένα θέλουν να σκοτώσουν. Πες τους, Γιώργο...”. Ο Τομπάζος μάς ανέφερε ότι κάποια μεγάλη δύναμη έκανε διάβημα στη χούντα ότι σε περίπτωση πραξικοπήματος “they will show active interest”. Έτσι μας το είπε, στα αγγλικά. Ε, αφού το έλεγε ο Μακάριος, εμείς τι άλλο μπορούσαμε να κάνουμε;».

Ήταν σκορπισμένο παντού το Εφεδρικό πριν το πραξικόπημα

Οι αξιωματικοί του Εφεδρικού είπαν επίσης στον Μακάριο να μεταφέρουν όλες τις δυνάμεις του σώματος στη Λευκωσία. Ο δεύτερος λόχος

με τον Κώστα Παπακώστα βρισκόταν στην Αμμόχωστο. Μέρος του τρίτου λόχου, διοικητής του οποίου ήταν ο Τάκης Τσαγγάρης, έκανε επιχειρήσεις στη Λάρνακα. Τμήματα των λόχων του Χρυσάφη Χρυσάφη και του Άγη Ιωακείμ βρίσκονταν στη Λεμεσό. Ο Μακάριος δεν δέχτηκε και τους είπε «να διατηρήσουν τη φυσιογνωμία των επιχειρήσεων». «Είχε μάθει και στρατιωτικές ορολογίες...», σχολιάζει ο Νίκος Βαρναβίδης.

Μόνο το πλείστο μέρος του λόχου του Τάκη Τσαγγάρη ήρθε την Παρασκευή, 12 Ιουλίου 1974, στη Λευκωσία και στρατοπέδευσε στο μετόχι του Κύκκου.

Συνέλαβαν στη Δασούπολη σημαίνοντα στελέχη της ΕΟΚΑ Β'

Το βράδυ της Τετάρτης, 10 Ιουλίου 1974, συνελήφθησαν ο υπαρχηγός της ΕΟΚΑ Β', Λευτέρης Παπαδόπουλος, ο δικηγόρος Κυριάκος Σαβεριάδης (πρόεδρος της ΕΣΕΑ, μετέπειτα «υπουργός» της πραξικοπηματικής κυβέρνησης), ο λοχαγός της Εθνικής Φρουράς Ανδρέας Παπαπέτρου, ο έφεδρος αξιωματικός Γεώργιος Μίτσιγγας και ο οικονομολόγος Άρης Χατζηγεωργίου. Ήταν σημαντική η επιτυχία του Εφεδρικού που αφηγείται ο Νίκος Βαρναβίδης:

«Είχε πληροφορίες ο Ευτύχιος Σαλάτας ότι συναντούνταν σημαίνοντα πρόσωπα σε οικία στη Δασούπολη στη Λευκωσία. Ο Νίκος Παστελλόπουλος, που ήταν αξιωματικός επιχειρήσεων, μου ανέθεσε να παρακολουθώ το σπίτι διακριτικά. Εκείνο το βράδυ έστειλα τον Ιάκωβο Παπακώστα (μετέπειτα αρχηγό της Αστυνομίας), αδελφό του Κώστα Παπακώστα, και τον Αντώνη Χαραλάμπους και παρακολουθούσαν το σπίτι από μακριά. Είχαμε και διόπτρες νυκτός. Εγώ βρισκόμουν σε επιχείρηση με τον Νίκο Παστελλόπουλο σε περιοχή της επαρχίας Λάρνακας, όπου οργίαζε η ΕΟΚΑ Β'. Μας μετέφεραν με λεωφορείο σε περιοχή μεταξύ Αθηνών και Λουρουτζίνας για να μη γίνει αντιληπτή η παρουσία μας. Κινηθήκαμε μέσα στο σκοτάδι και προχωρήσαμε για εξερεύνηση. Σταματήσαμε σε ένα ύψωμα να ξεκουραστούμε. Ανάψαμε τον ασύρματο και επικοινωνήσαμε με το κέντρο. Μου είπαν ότι μόλις είχε πάει ο Αντώνης Χαραλάμπους και έδωσε το σύνθημα: “Τα άλογα είναι στον στάβλο”! Τι κάνουμε τώρα; Βρισκόμουν σε αγροτική περιοχή της Λάρνακας χωρίς αυτοκίνητο. Τους είπα να καλέσουν όποιον από τους λοχαγούς βρισκόταν στη Λευκωσία για να εκτελέσει αμέσως την επιχείρηση για τη σύλληψη όσων βρίσκονταν στο σπίτι εκείνο. Τελικά κατάφεραν να επικοινωνήσουν με τον λοχαγό Τάκη Τσαγγάρη, που έκανε την επιχείρηση».

Ρεπορτάζ στις 18 Οκτωβρίου 1973 αναφερόταν στην επιχείρηση του Εφεδρικού σώματος, κατά την οποία είχε ανακαλυφθεί κρησφύγετο παρανόμων σε ορεινή περιοχή στα Καννάβια. Συνελήφθησαν ύποπτοι μετά από ολιγόλεπτη ανταλλαγή πυροβολισμών.

Έτυχε μεγάλης προβολής η επιτυχία του Εφεδρικού σώματος. Σε σημείο που πολλοί θεωρούσαν ότι ουσιαστικά η ΕΟΚΑ Β' είχε εξαρθρωθεί. Ο Νίκος Βαρναβίδης πήγε να επισκεφθεί τον συλληφθέντα λοχαγό Ανδρέα Παπαπέτρου, που ήταν κουμπάρος του, όπως αφηγείται:

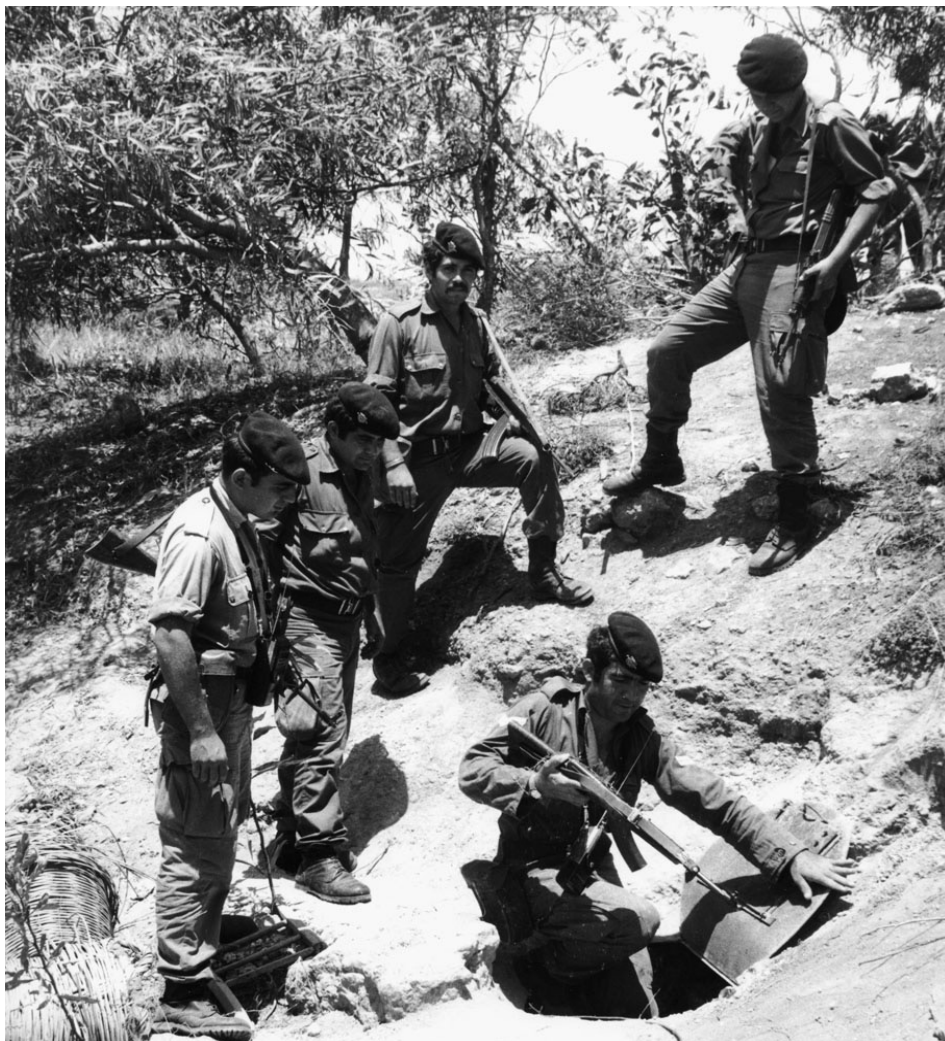
109

δα...”, μου είπε ο Παπαπέτρου. “Έχουμε πληροφορίες. Ρώτα τον Σαλάτα να σου πει. Ξέρουμε και με ποιους συναντήθηκες και πού, αλλά είπαμε να μην σε ενοχλήσουμε, γιατί είμαστε συνάδελφοι, αλλά σταμάτα!”. Είχαμε φοιτήσει την ίδια περίοδο στη Σχολή Αξιωματικών του Κυπριακού Στρατού. Διαμέναμε στο ίδιο δωμάτιο και μελετούσαμε μαζί. Στα μαθήματα ήμουν πρώτος εγώ και δεύτερος ο Παπαπέτρου. Ήταν καλός αξιωματικός. Εμείς δεν επιτρέπαμε σε κανένα να πειράζει εκείνους που συλλαμβάναμε».

Τα έγγραφα πρόδωσαν και τον Κροίσο Χριστοδουλίδη

Με τη σύλληψη του Λευτέρη Παπαδόπουλου, έπεσαν στα χέρια των διωκτικών Αρχών σημαντικά έγγραφα, που ήταν ενοχοποιητικά και για άλλους συμμετέχοντες στην παράνομη δράση της ΕΟΚΑ Β'. Ο Νίκος Βαρναβίδης αφηγείται πώς έγινε η σύλληψη του αξιωματικού της Εθνικής Φρουράς Κροίσου Χριστοδουλίδη τις επόμενες μέρες ως υπόπτου:

«Βρήκαμε ανάμεσα στα έγγραφα που είχε στην κατοχή του ο Λευτέρης Παπαδόπουλος μιαν επιστολή, την οποία δεν πρόλαβε να στείλει. Ήταν και το πρωτότυπο και το αντίγραφο. Η επιστολή απευθυνόταν προς τον Κροίσο Χριστοδουλίδη με το ψευδώνυμο “Ποσειδών”. Ο Λευτέρης Παπαδόπουλος του έλεγε να μη βιαστεί να τα παρατήσει γιατί θα έχανε πολλά: “9.7.74, 21.00. 1. Έχω κοντά μου τον Παρμενίωνα και με ενημερώνει. 2. Πρόσεξε πολύ ό,τι σου γράφω. Δεν θα υποβάλεις παραίτηση προ της 15ης τρέχοντος, επ’ ουδενί. 3. Να καταγγείλεις τον Θύρσον ως διασπαστή. Δεν μπορεί να τον αφήσεις χωρίς να τον καταγγείλεις. 4. Δεν μπορείς να γράψεις ότι παραιτείσαι για οικογενειακούς λόγους. Θα σε φτύσουν όλοι. Πρόσεξε μην περιλάβεις τέτοιους λόγους. Άκουσε με και δεν θα ζημιωθείς και όπως σου τονίζω μέχρι τις 15 του μηνός, όχι πιο μπροστά. Σε παρακαλώ θερμώς. Επιμένω επί τούτου. Κεραυνός”. Όταν άκουσα ότι θα πήγαιναν από την Αστυνομία να συλλάβουν τον Κροίσο, ζήτησα να πάω εγώ. Πήρα τους αστυνομικούς του λόχου μου στο σπίτι του. Στην αρχή τα αρνήθηκε όλα. Μόλις του είπα το ψευδώνυμο που χρησιμοποίησε ο Λευτέρης Παπαδόπουλος στην επιστολή, που ήταν “Ποσειδών”, εξ όσων θυμάμαι, ο Κροίσος κάθισε στον καναπέ. Του εξήγησα ότι θα κάναμε τυπικά έρευνα στο σπίτι, χωρίς να ενοχλήσουμε την οικογένειά του. Κι εκείνος καθισχύχασε τη σύζυγό του, που ήταν Σπανιόλα: “Μην ανησυχείς, εν φίλος ο Νίκος”. Επίσης με παρακάλεσε να μην τον κτυπήσουν στην κοιλιά, γιατί υπέφερε από έλκος στομάχου. Το ανέφερα στον Κύπρο Μουρουζίδη και μου υποσχέθηκε ότι θα ήταν παρών στην ανάκριση για να μην πάθει οτιδήποτε ο Κροίσος Χριστοδουλίδης».

*Τα μέλη του Εφεδρικού σώματος χρειάστηκε να ανοίξουν οπή στη στέγη του κρησφυγέτου, γιατί η είσοδός του ήταν ναρκοθετημένη.
Κάθε επιχείρηση για σύλληψη παρανόμων της ΕΟΚΑ Β' έκρυβε κινδύνους.*

.....

Είδε ίχνη από ερπύστριες και σήμανε συναγερμό

Ο Νίκος Βαρναβίδης συμμετείχε στις περιπολίες του Εφεδρικού το Σαββατοκυρίακο, 13-14 Ιουλίου 1974, αφού υπήρχαν πληροφορίες για τη διενέργεια πραξικοπήματος, όπως θυμάται:

«Το Σάββατο το βράδυ πήγα στο μετόχι του Κύκκου, όπου μόλις είχε έρθει από τη Λάρνακα ο λόχος του Τάκη Τσαγγάρη. Ήρθε και ο Κώστας Παπακώστας, ο οποίος πήγαινε στην Κακοπετριά από το Βαρώσι για να δει την οικογένειά του. Γύρω τις 2:00 τα μεσάνυχτα αποχαιρετιστήκαμε κι εγώ πήγα προς την Κοκκινοτριμιθιά, όπου βρισκόταν το στρατόπεδο των αρμάτων μάχης. Στο σημείο που είναι η Κυπριακή Εταιρεία Αρτοποιιών είδα στην ασφαλτο ίχνη από ερπύστριες αρμάτων που μου φάνηκαν φρέσκα. Ζήτησα να μάθω ποιος ήταν υπεύθυνος για την παρακολούθη-

ση του στρατοπέδου. Μου είπαν ότι ήταν από την προεδρική φρουρά. Τηλεφώνησα και τους είπα να ρωτήσουν εκείνους που παρακολουθούσαν το στρατόπεδο αν είδαν να κινούνται άρματα. Επικοινωνήσαν μαζί τους στον ασύρματο, αλλά δεν απάντησαν. Ανησυχήσαμε: “Άραγε, επιάσαν τους;”. Τότε εμφανίστηκαν με το αυτοκίνητό τους. “Ρε παιδιά, πόσην ώραν έσαι που λείπετε που δαμαί;”. Μισή με μιαν ώρα, μου απάντησαν. Ανησύχησα μήπως τους είδαν οι Ελλαδίτες αξιωματικοί ότι έλειπαν από το πόστο τους και εκμεταλλεύτηκαν την ευκαιρία να βγάλουν έξω από το στρατόπεδο τα άρματα. Τηλεφώνησα στο σπίτι του Πανταζή και του το ανέφερα. “Εντάξει”, μου είπε, “θα πάω στο στρατόπεδο”. Τηλεφώνησα και στο Αρχηγείο της Αστυνομίας και τους είπα να σημάνουν συναγερμό παγκύπρια. Παράλληλα ο Πανταζής πήγε στο Εφεδρικό και έδωσε οδηγίες να βγουν στους δρόμους τμήματα αστυνομικών για να πάρουν θέσεις σε καίρια σημεία, στην είσοδο της Λευκωσίας, στη διασταύρωση Καλησπέρα, στην περιοχή του κτηρίου της ΚΥΠ, στο μετόχι του Κύκκου κ.λπ. Τα τμήματα εξοπλίστηκαν και με τσέχικα αντιαρματικά μπαζούκας. Ενημέρωσα και τον Ευτύχιο Σαλάτα, ο οποίος ήρθε από το χωριό του. Συναντηθήκαμε στη διασταύρωση Καλησπέρα με τον Πανταζή. Λίγο πριν από τις 6:00 επικοινωνήσαν στον ασύρματο με τον Πανταζή και του είπαν ότι είχε πάει κάποιος Κύπριος αξιωματικός στο σπίτι του και τον έψαχνε. Ήταν όμως για προσωπική υπόθεση. Κόντευε να ξημερώσει και σκεφτήκαμε ότι έπρεπε να τερματίσουμε τα μέτρα επιφυλακής, γιατί θα αναστατωνόταν ο κόσμος που θα ξυπνούσε και θα έβλεπε αστυνομικούς στους δρόμους. Δώσαμε διαταγή για τερματισμό του συναγερμού. Πήγα στο στρατόπεδο του Εφεδρικού, όπου βρήκα και τον Σαλάτα. “Ρε μα ίντα που γίνεται;”, με ρώτησε και του εξήγησα ότι ήδη τερματίστηκαν τα μέτρα επαγρύπνησης. Αργότερα, όταν ήμουν κρατούμενος στο στρατόπεδο του Τμήματος Εφοδιασμού απέναντι από το “Χίλτον” ύστερα από το πραξικόπημα, ο διοικητής των τεθωρακισμένων συνταγματάρχης Μιχαήλ Νούσκας, μου είπε “μη νομίζεις ότι δεν σας βλέπαμε που παρακολουθούσατε τα στρατόπεδα...”».

Συνόδευσαν τον Μακάριο με αεροπλάνο μέχρι το προεδρικό

Δεν εντόπισαν ύποπτες κινήσεις στα στρατόπεδα της Εθνικής Φρουράς όταν ξημέρωνε η Δευτέρα, 15 Ιουλίου 1974, οι άνδρες του Εφεδρικού που έκαναν ολονύχτιες περιπολίες. Ο Νίκος Βαρναβίδης βρισκόταν σε μικρό διθέσιο αεροπλάνο, με χειριστή τον Ανδρέα Καλλία, για να επιτηρήσουν τη διαδρομή που θα έκανε η αυτοκινητοπομπή με τον Αρχιε-

*Ο Ανδρέας Καλλίας μπροστά από το αεροπλανάκι Chessna.
Με αυτό πέταξαν πάνω από στρατόπεδα της Εθνικής Φρουράς το πρωί της
Δευτέρας, 15 Ιουλίου 1974, αλλά δεν διαπίστωσαν οποιαδήποτε ύποπτη
κίνηση, όπως αναφέρει ο Νίκος Βαρναβίδης.*

.....

πίσκοπο Μακάριο από την εξοχική κατοικία στο Τρόοδος στο προεδρικό μέγαρο στη Λευκωσία. Ο Νίκος Βαρναβίδης διηγείται:

«Συνοδεύσαμε τον Μακάριο μέχρι το προεδρικό. Τον είδαμε που κατέβηκε από το αυτοκίνητο και προχώρησε προς το κτήριο. Τότε ο Ανδρέας Καλλίας οδήγησε το αεροπλάνο στο Αεροδρόμιο Λευκωσίας, όπου προσγειωθήκαμε. Σκεφτήκαμε να καθίσουμε στο καφενείο να πιούμε καφέ. Κοίταξα το ρολόι. Ήταν 8:00 παρά. Έφυγα, γιατί αν δεν γινόταν 8:00 η ώρα δεν ερχόταν ο καφετζής, όπως μου είπε ο Καλλίας. Πέρασα έξω από την Αστυνομία Στροβόλου, σκέφτηκα να σταματήσω εκεί, αλλά συνέχισα, γιατί ήταν ήδη περασμένες 8:00 και έπρεπε να πάω στο Εφεδρικό. Ήμουν διοικητής της Σχολής Υπαξιωματικών και εκείνη τη μέρα έπρεπε να παρουσιαστούν για εκπαίδευση 50 νέοι αστυνομικοί για το Εφεδρικό. Στις 8:12 στάθμευσα το αυτοκίνητό μου στο στρατόπεδο του Εφεδρικού και προχώρησα από τον διάδρομο προς το γραφείο του Ευτύχιου Σαλάτα. Εκεί τον περίμεναν δύο αστυνομικοί του ΟΠΕ Λάρνακας, ο Δήμος Χριστοφίδης και ο Μιχάλης Καραϊσκάκης για να συνεργαστούν.

Ο Ευτύχιος Σαλάτας βρισκόταν στο γραφείο του ταγματάρχη Πανταζή. Είπα σε αστυνομικό να μου φέρει καφέ και σε λίγο άκουσα κάποιον που είπε “έχτυπήσαν τον σκοπό μας στο Αρχηγείο!”».

Προσπάθησε να καλέσει ενισχύσεις

Είχε ήδη αρχίσει το πραξικόπημα και το στρατόπεδο του Εφεδρικού σώματος επρόκειτο να γίνει στόχος επίθεσης από δυνάμεις των καταδρομών. Ο Νίκος Βαρναβίδης αφηγείται πώς εξελίχθηκαν τα γεγονότα:

«Σήκωσα το ακουστικό για να τηλεφωνήσω στον λόχο μου, τον 1ο Λόχο στην Αστυνομική Σχολή στον Στρόβολο, αλλά ήταν κομμένες οι γραμμές. Πήρα τον ασύρματο και κάλεσα στον 1ο Λόχο. Δεν πήρα απάντηση. Χωρίς να ξέρω αν με άκουγαν, είπα να ξεκινήσει ο λόχος πεζή, να μη χρησιμοποιήσουν αυτοκίνητα, και να έρθουν να επιτεθούν στο Αρχηγείο από τα δυτικά. Τότε στη γραμμή του ασυρμάτου μπήκε κάποιος αστυνομικός του τηλεφωνικού κέντρου και μου είπε ότι είχε ήδη δώσει διαταγή ο διοικητής του Εφεδρικού να ενισχύσουν την άμυνα στο προεδρικό. “Εντάξει, άκυρη η διαταγή μου”, είπα στον ασύρματο. Την ώρα εκείνη μπήκε στη γραμμή άλλος αστυνομικός. Ήταν αναπληρωτής λοχίας του λόχου του Κώστα Παπακώστα. Μου είπε ότι ήταν στην Αμμόχωστο. Τον διέταξα να πάρουν πολιτικά αυτοκίνητα, όχι αστυνομικά, για να μη γίνουν αντιληπτοί, και να έρθουν στη Λευκωσία να επιτεθούν από την πλευρά του ΡΙΚ, ώστε να μπορέσουμε να απαγκιστρωθούμε. Μετά χάσαμε επαφή...».

Δέχονταν καταιγισμό πυρών και από ισχυρά όπλα

Η επίθεση που δέχτηκε το Εφεδρικό ήταν σφοδρή, γιατί βάλλονταν όχι μόνο από τα αυτόματα όπλα των καταδρομών, αλλά και από τετράκαννα αντιαεροπορικά πολυβόλα της 0,50 ίντσας. Η μάχη ήταν άνιση, με βάση τα στοιχεία που καταθέτει ο Νίκος Βαρναβίδης:

«Βγήκα από το γραφείο και είδα τον Παντελάκη Πανταζή με δύο αστυνομικούς να τρέχουν προς τα υπόστεγα των αυτοκινήτων. Ακολούθησα με το αυτοκίνητό μου μέχρι την ανατολική είσοδο του Αρχηγείου της Αστυνομίας, όπου άκουσα τον Πανταζή που φώναζε “πες του Βαρναβίδη να ετοιμάσει τμήμα”. Έστριψα το αυτοκίνητό μου για να διασχίσω το χωράφι και να πάω στον λόχο μου στο στρατόπεδο, στα δεξιά του δρόμου προς το ΡΙΚ. Μαζί μου στο αυτοκίνητο ήταν και δύο αστυνομικοί του ΟΠΕ Λάρνακας, οι Δήμος Χριστοφίδης και Μιχάλης Καραϊσκάκης.

Όταν έφτασα περίπου στη μέση της απόστασης προς τον λόχο, άρχισαν τα πυρά εναντίον μου. Δεν πέτυχαν ούτε εμένα, ούτε το αυτοκίνητο. Έφτασα στον λόχο και συνάντησα κάποιον αστυνομικό. Τον ρώτησα αν υπήρχαν αστυνομικοί στους θαλάμους. “Μα, τζιαι εγώ τωρά ήρτα”, μου απάντησε. “Γλήορα, πήαινε στους θαλάμους τζιαι μάζεψε μιαν ομάδα”. Ήρθαν 7-8 αστυνομικοί, αλλά το κακό γενικεύτηκε. Κάποιος αστυνομικός μού είπε ότι είχε τραυματίες στους θαλάμους, γιατί κοιμούνταν την ώρα που άρχισαν τα πυρά. Ύστερα έμαθα ότι ήταν εκεί και ο λοχαγός Χρυσάφης Χρυσάφη. Μου το είπε κάποιος αστυνομικός. Ο Χρυσάφης είχε οργανώσει συνεργείο και γέμιζαν σφαιροθήκες. Με την ομάδα των 7-8 αστυνομικών βγήκαμε προς τον δρόμο, αλλά τα πυρά ήταν καταγιγιστικά. Υπολογίζω ότι πιθανόν να ήταν από τετράδυμα αντιαεροπορικά πολυβόλα, που βρίσκονταν προς την πλευρά του Ανώτερου Τεχνολογικού Ινστιτούτου, στο χωράφι δίπλα από το μηχανουργείο της Αστυνομίας. Πήγα πιο δυτικά, στην περίφραξη του στρατοπέδου του Εφεδρικού, όπου είχε καλλωπιστικά φυτά, για να μην είμαι ορατός. Ήταν χειρότερα. Έβλεπα στρατιώτες που πετάγονταν κάτω από τα φορτηγά. Επέστρεψα στο σημείο που ήμουν προηγουμένως, αλλά και εκεί υπήρχαν πυρά από αντιαεροπορικό πολυβόλο. Σε κάποια στιγμή είδα το αυτοκίνητο του Πανταζή που σταμάτησε πιο κάτω. Κατέβηκε και έτρεξε προς το γραφείο του στο απέναντι στρατόπεδο, ενώ ο οδηγός του ήρθε προς το στρατόπεδο, όπου βρίσκoμαι εγώ. Τότε αντιλήφθηκα ότι δεν υπήρχε λόγος για ενέργεια προς το Αρχηγείο. Προσπάθησα να οργανώσω στοιχειωδώς την άμυνα με τους λίγους αστυνομικούς που κρατούσαν όπλο εκείνη τη στιγμή, ενώ θέριζαν το στρατόπεδο τα πυρά αντιαεροπορικού πολυβόλου. Είχαμε ένα τσέχικο αντιαρματικό, αλλά ο χειριστής του δεν μπορούσε να κάνει ευθεία βολή, γιατί παρεμβαλλόταν η περίφραξη. Με εντολή μου ύψωσε το αντιαρματικό και πυροδότησε. Το βλήμα πέρασε πάνω από την περίφραξη και έπεσε κοντά στο αντιαεροπορικό. Είδαμε τους χειριστές του που έπεσαν κάτω, αλλά δεν ξέραμε αν είχε θύματα. Είχαμε όμως εμείς τραυματία. Ήταν νέος αστυνομικός που κτυπήθηκε από τα αέρια του αντιαρματικού. “Γλήορα, καθαρίστε τον τζιαι πάρτε τον Πρώτες Βοήθειες!”, είπα σε άλλους αστυνομικούς».

Σκοτώθηκε αστυνομικός που βρισκόταν πίσω του

Τραγικές στιγμές διαδραματίζονταν στο στρατόπεδο του Εφεδρικού. Ο Νίκος Βαρναβίδης θυμάται χαρακτηριστικά συμβάντα:

«Όταν γινόταν η μάχη και κινούνται από τη μίαν άκρη του στρατοπέδου στην άλλη, δέχτηκα ριπή από το τετράδυμο αντιαεροπορικό πολυβόλο. Οι σφαίρες κτυπούσαν δίπλα μου. Καθώς έτρεχα, γύρισε ο σταυρός που είχα στον λαιμό και μπήκε στο στόμα μου. “Να προσκυνήσω τζιαι γιω τον σταυρό σου;”, μου είπε κάποιος που ερχόταν πίσω μου. Ήταν από τους νέους αστυνομικούς. Με έτρεχε ξωπίσω, γιατί ίσως ένιωθε ασφάλεια, παρόλο που βαλλόμουν. Εκείνος μού υπέδειξε να βγάλω το πουκάμισο γιατί ήταν άσπρο και δίνανε στόχο. Έβγαλα και την εσωτερική φανέλα, που ήταν κι εκείνη άσπρη. Έτσι ημίγυμνο θα με έβρισκε αργότερα η τουρκική εισβολή...».

Άλλος αστυνομικός όμως, ήταν άτυχος σε εκείνη τη μάχη. «Άκουσα που κάποιος φώναξε “εσκοτώθηκεν ο Βασιλείου”. Γύρισα και είδα ότι ήταν πίσω μου. Την ώρα που σηκώθηκα για να μετακινηθώ, πέρασε σφαίρα ανάμεσα στα πόδια μου και τον κτύπησε στο στήθος. Ήταν ο Ανδρέας Βασιλείου, που ανήκε στον λόγο του Χρυσάφη», αναφέρει ο Νίκος Βαρναβίδης.

Ο Ροκάς απαιτούσε να παραδοθούν κι ας συνεχίζονταν πυρά

Η μάχη μαινόταν σχεδόν μέχρι το μεσημέρι και οι αστυνομικοί του Εφεδρικού, υπό τους λοχαγούς Νίκο Βαρναβίδη και Χρυσάφη Χρυσάφη, αντιστέκονταν παρά τη δυσχερή θέση στην οποία βρίσκονταν. Τελικά παραδόθηκαν, όπως αφηγείται ο Νίκος Βαρναβίδης:

«Ήταν 11:45 όταν επικοινωνήσε με τον ασύρματο ο Παντελάκης Πανταζής, που είχε συλληφθεί από τους πραξικοπηματίες: “Νίκο, από ό,τι μου λεν εδώ, ο Μακάριος είναι νεκρός”. Έβλεπα από μακριά τους καπνούς που έβγαιναν από το προεδρικό και δεν είχα λόγο να αμφιβάλλω για τα λεγόμενά του. “Για να αποφύγουμε περαιτέρω αιματοχυσία, σε παρακαλώ, σταμάτα να αμύνεσαι...”, μου είπε ο Πανταζής. “Δηλαδή, κύριε διοικητά, διατάσσεις με να παραδοθώ;”. “Όχι, όχι, Νίκο, δεν σε διατάζω”, μου απάντησε ο Πανταζής, αλλά με το που είπε “όχι, όχι” του άρπαξαν τον ασύρματο. Ήταν ο Ελλαδίτης υπολοχαγός των καταδρομών Βασίλειος Ροκάς. “Να παραδοθείς αμέσως τώρα!”, μου είπε. “Κοίτα να δεις. Βάλλουν μας από παντού. Δεν μπορούμε να σηκώσουμε κεφάλι. Πες τους να σταματήσουν για να μπορέσουμε να παραδοθούμε”, του απάντησα. “Σηκωθείτε εσείς και θα σταματήσουν”. “Αν δεν σταματήσουν τα πυρά, δεν παραδινόμαστε”, του είπα. Προσπαθούσα να κερδίσω χρόνο, ίσως τυχαίναμε κάποιας βοήθειας, όπως ανέφερα προηγουμένως».

«Έχω εντολές να σας λιώσω με τα πυροβόλα...»

Ήταν βέβαια αδιανόητο εκείνο που ζητούσε ο υπολοχαγός Βασίλειος Ροκάς από τους αστυνομικούς του Εφεδρικού. Πώς γινόταν να παραδοθούν ενώ δέχονταν πυρά; Η νέα εξέλιξη όμως οδήγησε τον Νίκο Βαρναβίδη στην απόφαση να διατάξει τον τερματισμό της αντίστασης στο στρατόπεδο του Εφεδρικού:

«Γύρω στις 12:10 επικοινωνήσε μαζί μου μέσω ασυρμάτου ο υπολοχαγός του Πυροβολικού Αθανάσιος Αθανασάκης. Γνωρίζομασταν από την υπηρεσία μας στη Μύρτου. Εγώ ήμουν στο 281 ΤΠ κι εκείνος στην 183 Μοίρα Πεδινού Πυροβολικού. Με παρακάλεσε να παραδοθούμε. “Έχω εντολές να σας λιώσω με τα πυροβόλα. Σας παρακαλώ, κύριε λοχαγέ, σταματήστε...”, μου είπε και κατάλαβα ότι ήταν συναισθηματικά φορτισμένος. Είχαν ήδη πέσει ορισμένα βλήματα που έκαναν έκρηξη στο στρατόπεδο. Υπολόγισα ότι ήταν το Πυροβολικό που έκανε κανονισμό βολής. Από όσα μου είπε ο Αθανασάκης, συμέρανα ότι θα ακολουθούσαν δραστηκές βολές. Στο κέντρο του στρατοπέδου μας υπήρχαν αποθήκες εκρηκτικών και πυρομαχικών της Αστυνομίας. Αν έπεφτε εκεί βλήμα, θα τινάζοταν στον αέρα η Αγλαντζιά. Τότε αποφάσισα να παραδοθούμε».

Αναγκάστηκαν να παραδοθούν

Δεν ήταν όμως εύκολη υπόθεση η παράδοση. Τους σημάδευαν με αυτόματα όπλα οι καταδρομείς και κανείς δεν μπορούσε να ξέρει εάν δεν θα δέχονταν πυρά την ώρα που θα έβγαιναν από τις θέσεις που ήταν ταμπουρωμένοι. Ο Νίκος Βαρναβίδης είχε καθήκον να χειριστεί την κατάσταση ώστε να μην υπάρξουν θύματα:

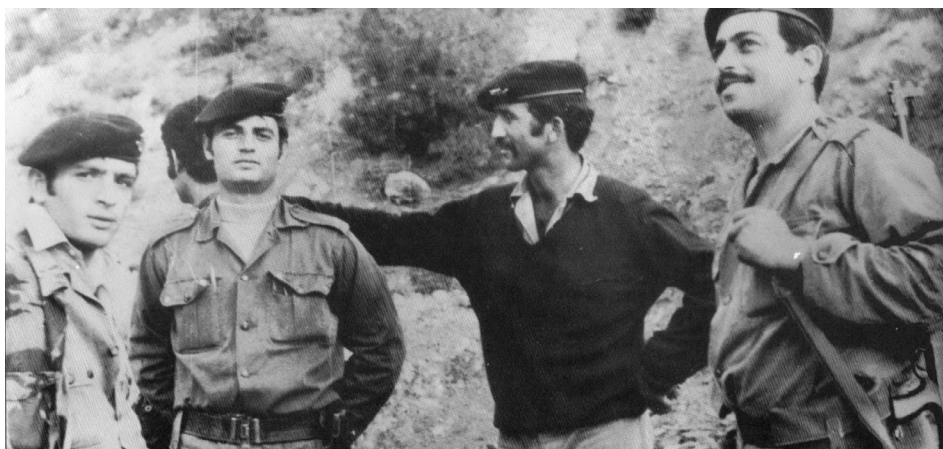
«Είπα σε κάποιον αστυνομικό που ήταν σε όρυγμα να δέσει το μαντήλι του στο όπλο του και να το σηκώσει ψηλά. Ήταν ο αστυνομικός Δημήτρης Κωνσταντινίδης, που αργότερα έγινε αξιωματικός της Εθνικής Φρουράς. Μόλις σήκωσε το όπλο με το μαντήλι, έβαλε τα κλάματα. “Ως τώρα άκουα σε, αλλά εν παραδώνουμαι!”, μου είπε, τράβηξε το μαντήλι και το έσχισε. Πέταξε και το όπλο του. “Εν να μείνω δαμαί τζιαι ας με σκοτώσουν...”, μου είπε. “Εντάξει, Δημήτρη, άσε και θα παραδοθώ εγώ”, του απάντησα. Παρόλο που ακόμα έπεφταν πυροβολισμοί, προχώρησα προς το συρματόπλεγμα, στην πλευρά που είναι το μηχανουργείο της Αστυνομίας, με τα χέρια ψηλά και ημίγυμνος. Συνάντησα κάποιο λοχία των καταδρομών και του είπα: “Λοχία, θα σου παραδώσω το στρατόπε-

δο, αλλά μη χρησιμοποιήσετε βιά”. Κρατούσε αυτόματο όπλο Μ3. Έκανε σινιάλο και ήρθε τεθωρακισμένο Μάρμον Χάρριγκτον. Ο δεκανέας χειριστής του πολυβόλου Μπράουνινγκ στο τεθωρακισμένο το γύρισε προς την πλευρά των αστυνομικών του Εφεδρικού που στέκονταν δίπλα μου. Ήταν καμιά 50ριά. Είδα τον δεκανέα που είχε το δάχτυλο στη σκανδάλη και βρισκόταν σε ένταση. Ζήτησα από τον λοχία να πει στον δεκανέα να γυρίσει αλλού το όπλο, αλλά εκείνος δεν αντέδρασε. Άρπαξα την περίφραξη και άρχισα να την ταρακουνώ. “Λοχία, άκουσες ίντα που σου είπα. Θα σε πνίξω με τα σιέρκα μου πριν με σκοτώσεις!”. Εκείνοι βρίσκονταν από τη μια πλευρά της περίφραξης και εμείς από την άλλη. Μόνο τότε ο λοχίας είπε στον δεκανέα να στρέψει το πολυβόλο προς τα πάνω. Ήρθαν και αξιωματικοί των καταδρομών που μας έβριζαν. Ύστερα μας οδήγησαν προς το ΡΙΚ. Περάσαμε δίπλα από το αυτοκίνητο του Πανταζή και είδα ότι μέσα ήταν ξαπλωμένος τραυματίας. Δεν είχε όμως σφυγμό. Ήταν ο Φειδίας Στόκκος. Είπα ότι δεν έπρεπε να μείνει εκεί και τον κατέβασαν από το αυτοκίνητο, με την ελπίδα ότι ήταν ακόμη ζωντανός. Ήρθε Ελλαδίτης αξιωματικός των καταδρομών και έσπρωχνε τον Χρυσάφη μακριά. “Μα, εν τραυματίας, πάρτε τον στο νοσοκομείο!”, του είπα. “Έντάξει, θα το κοιτάξουμε...”, ήταν η απάντηση που μου έδωσε».

Αισχρή συμπεριφορά πραξικοπηματιών αξιωματικών

Η στάση των Ελλαδιτών αξιωματικών πραξικοπηματιών ήταν αισχρή έναντι των μελών του Εφεδρικού σώματος. Συμπεριφέρονταν με μένος και με εκδικητική μανία, σημειώνει ο Νίκος Βαρναβίδης:

«Όταν φτάσαμε στο ΡΙΚ, είδαμε τον λοχαγό Ερμή Χριστοδούλου ξαπλωμένο στο έδαφος και τραυματισμένο στα πόδια. “Μπράβο, ρε κουμπάρε! Έφας τον...”, μου είπε ο Ερμής. “Μα ποιον;”. Μου είπε για τον ταγματάρχη των καταδρομών Ραυτόπουλο, υποδιοικητή της 32 ΜΚ. Άκουγε τις συνομιλίες τους την ώρα που γινόταν η μάχη. “Ποιος είν’ αυτός που δεν παραδίδεται; Θα πάω να τον μπαγλαρώσω και να τον φέρω!”. Μπήκε στο λαντρόβερ να έρθει στο στρατόπεδο του Εφεδρικού να με συλλάβει, αλλά τον κτύπησε μια σφαίρα στο γόνατο. Ήταν εκεί και ο υπολοχαγός των καταδρομών, Βασίλειος Ροκάς, ο οποίος μας έβριζε. Τον άκουσα που έδωσε οδηγίες σε κάποιον υπαξιωματικό να μας κλείσουν σε στούντιο του ΡΙΚ και να στήσει οπλοπολυβόλο μπρεν. “Αν κάνουν την παραμικρή κίνηση, ράψε τους!”, του είπε. Ήρθε όμως άλλος λοχαγός Ελλαδίτης, ονόματι Μουρελάτος (ή Μαντζουράτος, δεν

Δεύτερος από αριστερά είναι ο Φειδίας Στόκκος, από τα Χολέτρια Πάφου, ο οποίος θυσιάσε τη ζωή του στη μάχη στο στρατόπεδο του Εφεδρικού. Πρώτος είναι ο Τάσος Μανώλη, από τη Γαληνή, τρίτος ο Μιχάλης Στεφανή, από τον Ασώματο Κερύνειας και τέταρτος ο Περιστιάνης της προεδρικής φρουράς. Βρίσκονταν τότε σε επιχείρηση του Εφεδρικού σώματος για τον εντοπισμό κρησφύγετου και καταζητούμενων της ΕΟΚΑ Β'. Η φωτογραφία είναι από τον Χαράλαμπο Μενελάου Αρέστη.

.....

θυμάμαι καλά), ο οποίος τον τράβηξε παράμερα και του είπε: “Μα πώς συμπεριφέρεσαι έτσι; Είναι κι αυτοί αξιωματικοί...”».

Τους ρωτούσαν για... σήραγγες, γιατί διέφυγε ο Μακάριος

Οι κρατούμενοι αξιωματικοί του Εφεδρικού μεταφέρθηκαν στο στρατόπεδο του Εφοδιασμού (891 ATX - Αποθήκη Τμηματικών Χορηγήσεων) απέναντι από το ξενοδοχείο «Χίλτον». Στο ίδιο κελί, που ήταν αποθήκη - γραφείο με σιδεριές στα παράθυρα, έβαλαν τον Νίκο Βαρναβίδη, τον Άγη Ιωακείμ και τον Χρυσάφη Χρυσάφη. Σε άλλο γραφείο - κελί κρατούσαν τον Παντελάκη Πανταζή, τον Ευτύχιο Σαλάτα και τον Τάκη Τσαγγάρη. Αργότερα έκλεισαν μαζί τους τον Κώστα Παπακώστα και τον Νίκο Παστελλόπουλο. Ακολούθησαν ανακρίσεις, σύμφωνα με τα λεγόμενα του Νίκου Βαρναβίδη:

«Τη νύχτα, κατά τις 2:15, άνοιξε η πόρτα του κελιού και με φώναξαν πρώτο στο γραφείο του διοικητή της αποθήκης. Εκεί βρίσκονταν δύο άνδρες με πολιτικά. Ο ένας από αυτούς μου συστήθηκε: “Βιντζηλαίος, της ελληνικής ΚΥΠ”. Άρχισε να με ρωτά: “Πού βρίσκεται η μυστική διόδος στο προεδρικό;”. “Α, ώστε έφυγεν σας ο Μακάριος;”, του είπα. Ανα-

θάρρησα, γιατί είχαν ανακοινώσει ότι ο Μακάριος ήταν νεκρός. “Θέλω να μου πεις την αλήθεια. Εσύ πρέπει να ξέρεις, γιατί κάλυπτες τα δρομολόγια του Μακάριου”, μου είπε ο Βιντζηλαίος και με απειλούσε. Μου είπε βαριές κουβέντες. “Θα σου κάνω ό,τι κάνατε στους αγωνιστές”, μου είπε. “Δηλαδή, τι κάναμε στους αγωνιστές;”, τον ρώτησα. “Θα σου λιώσω τ’ αρχίδια!”, μου είπε ο Βιντζηλαίος. Σηκώθηκα και κτύπησα το χέρι στο τραπέζι. “Σε προκαλώ να μου φέρεις εδώ μπροστά μου έστω έναν που θα ισχυριστεί ότι εγώ ή άλλος αξιωματικός του Εφεδρικού βασάνισε οποιονδήποτε!”. “Εντάξει, εντάξει, κάτσε”, μου είπε ο Βιντζηλαίος. Με ρωτούσε για τα καθήκοντά μας στο Εφεδρικό. “Εμείς ήμαστε νόμιμο τμήμα του κράτους και εκτελούσαμε το καθήκον μας”, του απάντησα. Όταν γύρισα στο κελί, ανέφερα στον Χρυσάφη και στον Άγη ότι τους ξέφυγε ο Μακάριος. “Ρε Νικολή μου, τι σου εκάμαν;”, με ρώτησε ο Χρυσάφης, γιατί άκουγαν τις φωνές και νόμισαν ότι με κτυπούσαν. Αλλά ούτε ένα μπάτσο δεν τόλμησαν να μου δώσουν».

«Θα εκτελεστείτε δημοσίως», τους είπε ο Νούσκας

Η διοίκηση των τεθωρακισμένων είχε μεταφερθεί στο στρατόπεδο της 891 ΑΤΧ και της Στρατονομίας. Ο συνταγματάρχης Μιχαήλ Νούσκας, που ήταν από τους ιθύνοντες του πραξικοπήματος, φώναξε στους αξιωματικούς του Εφεδρικού που τον άκουγαν πίσω από τις σιδεριές των παραθύρων των κελιών, όπου ήταν κρατούμενοι: «Έρχομαι από σύσκεψη στο ΓΕΕΦ. Απεφασίσθη να κατηγορηθείτε επί εσχάτη προδοσία και δολοφονία, να δικασθείτε από έκτακτα στρατοδικεία, να καταδικασθείτε και να εκτελεσθείτε δημοσίως». Ο Νίκος Βαρναβίδης αντέδρασε:

«Με πήραν τα γέλια. “Γιατί γελάς;”, με ρώτησε ο Νούσκας. “Για... προδοσία, το καταλαβαίνω. Εκάμετε πραξικόπημα, εκερδίσατε, έχετε το δικαίωμα του ισχυρού, ενώ εμείς είμαστε... προδότες. Αλλά για δολοφονία γιατί;”. “Γιατί, τους καταδρομείς στο ΡΙΚ ποιος τους σκότωσε;”, με ρώτησε. “Τι αξιωματικός θα ήμουν, κ. συνταγματάρχα, αν δεν αμυνόμουν τη στιγμή που δεχόμουν επίθεση και είχα νεκρούς και τραυματίες;”, του απάντησα. Τα έχασε προς στιγμή ο Νούσκας. “Δεν αντιληφθήκατε ότι έκανε επανάσταση η Εθνική Φρουρά;”, μου είπε. “Μα ποιαν επανάσταση; Εμείς είμαστε το νόμιμο κράτος. Εσείς γιατί στραφήκατε εναντίον του νόμιμου κράτους;”, τον ρώτησα. Ενώ συζητούσαμε έντονα, εμφανίστηκε ο επιτελάρχης της διοίκησης τεθωρακισμένων, αντισυνταγματάρχης στον βαθμό, που τον τράβηξε από το μανίκι και του είπε χαμηλόφωνα “κύριε συνταγματάρχα, μην τους ενοχλείτε...”».

Του ανέθεσαν τη φρουρήση του ΓΕΕΦ στη Μαλούντα

Το πρωί του Σαββάτου, 20 Ιουλίου 1974, οι αξιωματικοί του Εφεδρικού, που ήταν κρατούμενοι στα κελιά της 891 ΑΤΧ, κτυπούσαν τις πόρτες και φώναζαν να τους ανοίξουν γιατί είχε αρχίσει η τουρκική εισβολή. Ακούγονταν τα πολεμικά αεροπλάνα που πετούσαν πάνω από τη Λευκωσία και βομβάρδιζαν. Οι εκρήξεις τράνταζαν τα κτήρια του στρατοπέδου. «Πήγε σχεδόν 11:00 η ώρα και ακόμη μας κρατούσαν στα κελιά. Ήδη άρχισαν να κυκλοφορούν μέσα στο στρατόπεδο έφεδροι που επιστρατεύτηκαν. Κάποιος από αυτούς, που με άκουσε να φωνάζω γιατί δεν μας άφηναν ελεύθερους, πέρασε έξω από το κελί. Χωρίς να κοιτάζει προς το μέρος μας, είπε ότι ήξερε ποιοι ήμασταν και ότι θα έπαιρναν κούσπους και φτυάρια για να σπάσουν τις πόρτες και να μας απελευθερώσουν», αναφέρει ο Νίκος Βαρναβίδης. Αυτά επιβεβαίωσε και ο αντιστράτηγος ε.α. Ιάκωβος Συμεωνίδης, ο οποίος υπηρετούσε τότε στο στρατόπεδο της 891 ΑΤΧ ως υπολοχαγός.

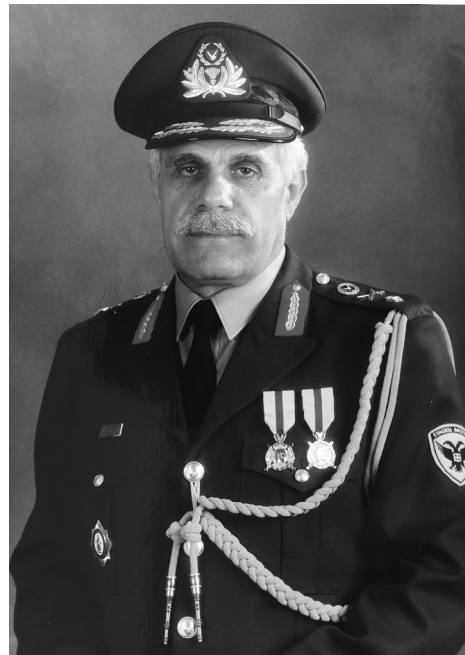
«Τελικά ήρθε ο ταγματάρχης Γολεγός, του 3ου Επιτελικού Γραφείου του ΓΕΕΦ, μας άνοιξε και μας μετέφερε στο ΓΕΕΦ για να μας δώσουν αποστολή. Με είδε που ήμουν ημίγυμνος και με ρώτησε: “Έτσι θα πας στον Αρχηγό;”. “Αφού εδώ και πέντε μέρες έτσι ήμουν...”, του απάντησα. Έφυγαν οι άλλοι αξιωματικοί του Εφεδρικού με αποστολή, ενώ εγώ, ο Άγης Ιωακείμ και ο Χρυσάφης Χρυσάφη παραμέναμε στο ΓΕΕΦ. Βλέπαμε τους αλεξιπτωτιστές που έπεφταν από τουρκικά μεταγωγικά αεροπλάνα βόρεια της Λευκωσίας. Είχαν πέσει ρουκέτες στο ΓΕΕΦ και είχε τραυματιστεί στρατιώτης. Σταμάτησα κάποιον Ελλαδίτη αξιωματικό των επιχειρήσεων που περνούσε από τον διάδρομο και τον ρώτησα: “Γιατί δεν μας δίνετε αποστολή;”. “Άσε μας, πόλεμο κάνουμε...”, ήταν η απάντησή του. Είδα που υπήρχε κινητικότητα και ρώτησα τον Κροίσο Χριστοδουλίδη, που επίσης είχε έρθει στο ΓΕΕΦ. “Μα, τι γίνεται;”. Ο Κροίσος μού απάντησε ότι το ΓΕΕΦ θα μεταφερόταν στο πολεμικό στρατηγείο. “Τζιαι εμείς ίντα που κάμνουμε; Να πάμε σπίτι μας καλό!”, του είπα. “Περίμενε να δούμε...”, μου είπε ο Κροίσος. Ήρθε ύστερα από λίγο με το αυτοκίνητο του αρχηγού της Αστυνομίας, το οποίο χρησιμοποιούσε, όπως αντιλήφθηκα, και μας είπε “ελάτε μαζί μου”. Μπήκαμε στο αυτοκίνητο, κάθισε στο τιμόνι ο Κροίσος και πήγαμε στη Μαλούντα, όπου βρισκόταν και ο Νίκος Σαμψών με την “κυβέρνησή” του. Μου ανέθεσαν την ασφάλεια του ΓΕΕΦ που είχε εγκατασταθεί σε γαλαρίες μεταλλείου. Σε ποιον; Σε εμένα, που μέχρι πριν από λίγη ώρα με είχαν κρατούμενο στο κελί! Ρώτησα

πού ήταν στημένα τα αντιαεροπορικά πολυβόλα και πήγα να συναντήσω τον ανθυπολοχαγό Ττέκκη, που ήταν υπεύθυνος της διμοιρίας ανθυπολοχαγών, η οποία φρουρούσε το ΓΕΕΦ. Ο Παναγιώτης Δημητρίου, που διορίστηκε από τον Σαμψών “υπουργός”, μόλις με είδε μου φώναξε: “Ρε Νίκο, έλα πε μας την αλήθειαν. Ποια εν η κατάσταση;”. “Μεν τους εμπιστεύεστε. Θα μας πουλήσουν! Ό,τι κάνουμε μόνοι μας”, του απάντησα. Είδα και τον Σαμψών εκεί όταν βγήκε από τη γαλαρία μαζί με τον υπασπιστή του. Τι να του πεις...».

Στη συνέχεια ο Νίκος Βαρναβίδης πολέμησε εναντίον των Τούρκων εισβολέων ως διοικητής λόχου στην περιοχή Ομορφίτας-Καϊμακλίου.

Ύστερα από την τουρκική εισβολή φοίτησε σε στρατιωτικές σχολές της Ελλάδας, υπηρέτησε ως διοικητής σε διάφορες μονάδες και στο ΓΕΕΦ. Ασχολήθηκε με τον καταρτισμό και υλοποίηση των ση-

μαντικότερων εξοπλιστικών προγραμμάτων της Εθνικής Φρουράς. Αποστρατεύτηκε το 1998 με τον βαθμό του υποστράτηγου. Διετέλεσε μέλος και πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Συνεργατικού Ταμειωτηρίου Μελών του Κυπριακού Στρατού, γενικός γραμματέας του Συνδέσμου Αποστράτων Αξιωματικών του Κυπριακού Στρατού, πρόεδρος του διοικητικού συμβουλίου του Συνδέσμου Αντιστασιακών Λευκωσίας (το 2003-2009, ενώ από το 2009 είναι επίτιμος πρόεδρος). Διορίστηκε το 2004, με απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου, πρόεδρος της Επιτροπής Καταρτισμού και Τήρησης Μητρώου Μαχητών της Αντίστασης (1972-1974). Από τη θέση αυτή υπηρέτησε μέχρι το 2013, εργαζόμενος ευσυνείδητα για την αποστολή που ανατέθηκε στην Επιτροπή.

*Ο Νίκος Βαρναβίδης
αφυπηρέτησε με τον βαθμό
του υποστράτηγου
από την Εθνική Φρουρά και
διετέλεσε πρόεδρος της Επιτροπής
Καταρτισμού και Τήρησης Μητρώου
Μαχητών της Αντίστασης.*